

Radu CUPCEA*

**EDUCAȚIA ÎN ROMÂNIA - ÎNTRE ACCELERAREA
CREȘTERII ECONOMICE ȘI ADÂNCIREA
DECALAJULUI FAȚĂ DE OCCIDENT**

***Education in Romania – Between accelerating economic
growth and increasing gaps with the West***

Abstract: *There is an unwritten law about the progress of society which sounds like this: that who invests in education, over the course of a generation – 30 years – will gather wellbeing and progress. This experiment was launched and implemented in Romania, in 1878, by the mathematician Spiru Haret. The results of such a reform which began in the beginning of 1900, led to the third wave of modernization of the country in 1930. The newly launched reform at that moment represented a beginning for the development of Romanian society. Starting from these considerations and viewing the encouraging horizons coming from historical arguments, we propose an analysis of the influence of the education system present for this period in the history of the Romanian state, how the system worked, how was this important necessity identified and how it was regulated in order to benefit economic development.*

Keywords: *Romania, Occident, education, economic development.*

* * *

Despre necesitatea de a demonstra cu argumente și date formulate chiar de cei care au participat și au făcut parte din istoria crudă a României, despre cât de grea și dură a fost soarta acestui popor și din care motive a durat atât de mult anevoiosul drum al modernizării, este acest studiu. Educația și dezvoltarea economică, cei doi factori determinanți, indisolubili pentru evoluția oricărei societăți, s-au completat pentru prefacerea unei Români care a neglijat răspândirea științei de carte și care trebuie să înțeleagă cât de necesară este evitarea erorilor sale istorice, repetate într-un mod ciclic, uneori parcă trase la indigo.

---

* Executive Director of the Black Sea University Foundation, Chișinău Branch, Republic of Moldavia; radu.cupcea@fumn.eu .

Date submitted: 3 September 2015

Revised version submitted: 26 September 2015

Accepted: 30 October 2015

Începând cu secolul XIX-lea au apărut tot felul de problematici noi care s-au preschimbat în provocări pentru societate și pentru stat: „construcția de căi ferate și exploatarea acestora, emiterea de monedă și controlul băncilor, cadrul legal pentru înțepinderi, arbitrajul social; în plus, au apărut două noi domenii de mare importanță economică și cu mare impact social: sănătatea și educația”¹. Acestea din urmă sunt parte din dezvoltare, ca și creșterea economică. Asta deoarece dezvoltarea este un concept combinat din mai multe elemente, „ea desemnează un ansamblu de transformări tehnice, sociale, demografice și culturale, care acompaniază creșterea economică”², ea poate fi asociată cu ideea de progres economic și social, îmbunătățirea nivelului de viață și de educație a populației.

Despre dezvoltarea României, mulți sunt autorii care au vorbit și scris. Există două tabere de intelectuali la ora actuală care își confruntă ideile asupra evenimentelor și factorilor istorici care au condus la decalajului acumulat între statul român și țările occidentale. Cu siguranță o cifră exactă de ani și argumente precise despre timpul pe care-l avem de recuperat nu-l vom putea genera aici, și nici nu vom căuta să facem asta pentru că practica mi se pare din start, greșită. Asta, deoarece, intervin prea mulți factori ce nu se lasă măsurați. Iar când subiectul este despre nivelul și problemele din sistemul de educație, efectuarea unei analize secundare calitativ-cantitative bazate pe scrieri, declarații și date statistice dintr-o perioadă anume, în cazul de față 1989 – 1940, o considerăm recomandată.

Problemele cu care se confruntă țara noastră și astăzi în domeniul educației nu sunt o noutate, nici măcar nu putem da vina că se trag strict din comunism. Ele sunt reproduceri conforme cu alte crize vechi prin care a trecut acest stat până la comunism. Atitudinile de acum sunt uneori identice cu cele din 1900, în acest caz, ne întrebăm: a fost educația și modesta ei răspândire în spațiul românesc o cauză a stagnării modernizării României? Care au fost motivele acestei slabe răspândiri a științei de carte în rândurile populației? Cât a reușit legea ilustrului profesor Spiru Haret să schimbe situația? De ce unele legi considerate bune nu-și produceau efectul? Ce greșeli din trecut pot fi considerate învățăminte bune pentru prezent?

Bogdan Murgescu califică modul de a considera subdezvoltarea ca o „rămânere în urmă” drept una care nu a fost viabilă întotdeauna. „Paradigma progresului și ideea că omenirea trece printr-un șir de stadii obligatorii într-o evoluție ascendentă s-au impus în Occident abia începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea³. În cazul românesc, conștientizarea „înapoierii” „a avut loc în al doilea sfert al secolului al XIX”⁴. După această asumare a „rămânerii” în urmă, a demarat un proces

---

¹ Mășu 2014: 461.

² Mășu 2014: 487.

³ Murgescu 2010: 16.

⁴ Murgescu 2010: 16.

de recuperare a decalajelor prin copierea modelului Occidental de către cei mai slab dezvoltăți, în special țările răsăritene. Acest fenomen se va produce atât în politică, economie, cât și în educație. Victor Axenciuc sublinia că „în toată perioada modernă România a evoluat pe un mod de creștere complementar cu țările industriale, ca toate statele agrare, cu foarte slabe șanse de apropiere de nivelul lor; era un mod de creștere dependentă și periferică, cu posibilități reduse de schimbare structurală chiar pe termen secular”⁵. Se pare că dimensiunea economică va sta la baza tuturor preocupărilor de atunci și a celor ulterioare când a fost vorba despre problematica caracterului modernizării statului iar forțele politice au ajuns cu discuția despre reformă și educație la nivelul țărănimii care pe la 1863 munceau ca să realizeze „cifra de 90% din exportul țării”⁶. Această tendință ocupațională în agricultură, ca principală ramură a economiei, s-a păstrat până în 1940, fiind una relativ constantă. Deci, țărani stăteau la baza societății iar după proaspăta constituire a noului stat românesc, Unirea Principatelor, relația lui cu statul a devenit una specială. „Ceva fundamental se petrecuse în relația țaranului cu statul său: <<statul>> venea la el și-l informa asupra unor procese politice care urmau să-i schimbe soarta; <<statul>> îl anunța că face parte dintr-o națiune în care el, țaranul, constituie baza”⁷, pe urmă, niște eșecuri și bruscări dure au transformat statul într-un agresor în ochii țaranului, „abia în momentul când reformele instituționale – în primul rând cele educaționale și funciare – au ajuns la nivelul comunităților rurale și „statul” a fost identificat drept o putere care să-i amelioreze condițiile de viață, țaranul a început să creadă într-o relație cu această putere”⁸. Din agreabila descriere a interacțiunii puterii cu cei care constituiau majoritatea, realizată de istoricul Alex Mihai Stoenescu, vedem cum abia din momentul când autoritățile au oferit acces la educație, relația celor două părți a simțit o ușoară ameliorare. Dar să vedem cum arăta această educație la români la începutul secolului XX?

1. Împrejurările și tendințele sistemului educațional din România în perioada 1900-1939

Cu multe decenii înainte de Unirea Principatelor Române, „interesul organismului statal pentru organizarea învățământului s-a conjugat cu afirmarea unui amplu curent în societatea românească pentru școală și cultură în limba națională”⁹. Ca expresie a acestui curent de luptă pentru emancipare, apar primele școli superioare în limba națională: La Iași, în 1814, școala condusă de Gheorghe Asachi, la București, în 1818, Școala Națională de la Sfântul Sava condusă de Gheorghe Lazăr. La fel servește

---

⁵ Iacob 2013: 122.

⁶ Iacob 2013: 20.

⁷ Stoenescu 2010: 7-8.

⁸ Stoenescu 2010: 7-8.

⁹ Isar & Gudín 2004: 5.

drept imbold, baza ideologică a reformei școlare manifestate în ideile revoluționare din 1848. Actul istoric al Unirii și participarea maselor populare la înfăptuirea lui au adus la suprafață cereri precum: școli pentru toate satele și orașele, școli medii și superioare, școli speciale, învățământ gratuit și obligatoriu.

Ca să avem o imagine de ansamblu despre nivelul învățământului în perioada pe care ne-am oferit să o analizăm, mai întâi trebuie să vedem care era numărul știutorilor de carte. În tabelul de mai jos, avem posibilitatea să vedem unde se situa România alături de alte state europene. În raport cu Europa, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, situația se prezenta astfel:

Tabelul I
Numărul analfabeților
la mia de locuitori în România și alte state europene

Țara (anul)	Analfabeți la 1.000 locuitori (pe sexe și în total)		
	M	F	Total
Belgia (1900)	30,6	33,3	31,9
Austria (1901)	34,3	36,0	35,6
Ungaria (1900)	-	-	50,2
Italia (1901)	51,1	60,8	56,0
Spania (1900)	55,8	71,4	63,8
Portugalia (1890)	-	-	72,9
România (1899)	74,1	91,5	82,6
Serbia (1900)	78,3	94,4	85,5
Bulgaria (1888)	82,9	95,5	89,3

Sursa: Pavelescu 2010: 28

România se situa, alături de Serbia și Bulgaria, în partea finală a unui „clasament” european al științei de carte. La următorul recensământ, cel din 1912, s-a înregistrat o creștere semnificativă a numărului știutorilor de carte:

Tabelul II
Date culese din recensământul populației

Categorii	1899	1912
Populația de la 7 ani în sus	4.694.288	5.716.400
știutori de carte	1.032.743	2.242.868
%	22,0	39,3

Sursa: Iacob 2013: 265.

Ritmul creșterii știutorilor de carte era în acord cu ritmul general de dezvoltare a țării în acești ani. Din asta reiese că nu cunoașterea era cea care influența economia, cum ar fi obiceiul statelor capitaliste dezvoltate, ci invers, economia precară ținea cunoașterea la un nivel foarte scăzut în rândurile românilor. În pofida acestor împrejurări, au existat oameni de stat care s-au dedicat pentru înlăturarea acestui handicap.

Academicianul Mircea Malița îi atribuie acest merit, cu o „deosebită venerație” lui Spiru Haret. „Dacă am contabiliza toate legile lui, ar fi în jur de 1900, cam atât însumează... Spiru Haret a făcut asta la 1900 (anul), și dacă adăugăm 30 de ani, găsim cel de-al treilea val de modernizare a României care s-a produs. Două luând ființă în timpul unioniștilor și apoi a lui Carol I, și al treilea fiind cel din 1930. Chiar dacă respectivele legi au fost adoptate sub mai mulți titulari ai Ministerului Învățământului, rolul cel mai de seamă în reformarea sistemului educațional în România din perioada respectivă i-a revenit lui Spiru Haret. Cel care reprezintă una din personalitățile emblematiche ale ideii de reformă și modernizare a învățământului românesc la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX.

Cu toate acestea, Spiru Haret, în una din lucrările sale ce constituia suma unor articole, scria despre cât de săracă și limitată material e școala românească:

Este necontestat că azi situațiunea corpului didactic, în ceea ce privește salariul, este departe de a fi de invidiat. A se cere unui om cunoștințe, pentru dobândirea cărora a trebuit să pună cel puțin 16 ani de studii; a-l supune și la probe grele și periculoase, pentru a-i face pe urmă o situațiune bănească mai rea decât a unui funcționar administrativ din cei mai inferiori, [...] constituie, fără îndoială, una din cele mai mari nedreptăți¹⁰.

Problema rămânea stringentă în zona rurală. Haret își dorea enorm dezvoltarea societății în zonele rurale, crezând că munca lui putea să-i facă pe oamenii de acolo mai buni, mai înțelepți, mai civilizați, mai productivi, conducându-i spre bunăstare, spre cunoștințe. Malița îl vede drept „un om de știință care a insistat pe ideea că școala trebuie să producă știință, iar universitățile sunt factori de cercetare”¹¹. Cu aceste principii nu prea aveai ce face la țară în vremea respectivă, unde nu toți românii își permiteau să-și dea copiii la școală. Nici impunerea obligativității nu va schimba radical lucrurile în situația în care școlile nu erau tocmai atrăgătoare ca și condiții de studiu. La o incursiune prin Europa, obligativitatea școlară „în Italia s-a produs pe la 1877; în Franța, către care se îndreptau cu precădere atunci privirile românilor, obligativitatea instrucției elementare nu a fost

¹⁰ Haret 1897: 10.

¹¹ Malița & Dungaci 2014: 62.

recunoscută decât prin legea din 28 noiembrie 1882. Anglia nu a avut o lege în care să recunoscută obligativitatea școlară, decât în 1870, Elveția numai în 1874, iar dintre țările vecine, Bulgaria în 1879, Serbia în 1882, Ungaria în 1868 prin legea XXXVIII aplicabilă și în Transilvania¹². Asta nu semnifică neapărat rezolvarea imediată a ratei absenteismului. Revenind la Haret și legile pe care le-a implementat, atragerea fiilor de săteni spre învățământul secundar, în condițiile în care cele mai multe proiecte aveau în vedere cu predilecție instruirea primară și pe cea profesională, se experimenta prin rezervarea unui procent important din quantumul burselor (25%) pentru elevii proveniți din mediul rural care „se vor fi distins la studiu și conduită în școlile rurale”¹³.

Demersurile au fost presărate și de critici serioase lansate de diverși oameni de știință preocupați de situație și de aranjamentele politice pe la ministere. Profesorul C. Brudariu avea de replicat că atunci când se discută despre învățământ „e vorba de renașterea economică și morală a neamului românesc, dar acesta nu se va putea realiza, cred, cu școli primare cu câte cinci clase, conduse de câte un singur învățător”¹⁴. Cam acesta era adevărul crud al școlilor la sate, fondurile întodeauna insuficiente anihilau o viteză mai dinamică a dezvoltării.

Proiectul lui Petre Poni când a fost întemeiat a reușit să atingă probleme mai mari, rezolvând antagonismul de studii prin dedublarea în clasic și real și creând pentru fete școli de două grade; Această lege a fost adoptată în anul 1896, iar Haret a continuat-o în pofida tradiției politice de atunci, și avea ca principal obiectiv îmbunătățirea funcționării învățământului primar, unde s-a reușit unele progrese radicale în direcția pregătirii profesionale a cadrelor didactice (învățătorii și institutorii) implicate în funcționarea respectivei componente a sistemului educațional. Critici fondate au fost formulate și de cel care urma să dețină portofoliul educației mai târziu, Nicolae Iorga. Acesta își manifesta de fiecare dată când avea ocazia cunoscuta sa poziție împotriva școlii teoretice, urmând să propună un proiect de lege care: „ameliora programele, încărcate cu prea multe cunoștințe teoretice, și împletirea loc cu activități practice până la învățarea unui meșteșug; programul teoretic urmând să se desfășoare în orele de dimineață; cel de activități practice, în orele de după amiază”¹⁵. În una din intervenții, Spiru Haret le-a răspuns criticilor săi din acea perioadă, prin următoarele cuvinte: „Am voit să fac din învățători o forță națională pe care s-o îndrept toată contra mizeriei și întunericii de la sate”¹⁶.

Reformele înfăptuite de Spiru Haret s-au bucurat de un ecou deosebit în întreaga Europă pe care românii doreau să o egaleze. Reputatul

---

¹² Teușan 1971: 29.

¹³ Haret 1897: 19.

¹⁴ Brudariu 1909: 17.

¹⁵ Iorga 1931: 195-196.

¹⁶ Longinescu 1933: 5.

om de școală , a avansat ideea desființării bacalaureatului ca examen general de liceu, a încercat implementarea după modelul existent la acea data în Germania, „o modalitate de evaluare care să aducă în prim-plan felul de a raționa al elevului, capacitatea sa de analiză, de a face judecăți de valoare în legătură cu diverse subiecte¹⁷”, în sensul ridicării ratei de absolvire a unei școli superioare. Cu suma tuturor încercărilor, schimbarea nu a întârziat să apară, din tabelul de mai jos este evidentă o creștere semnificativă, chiar îmbucurătoare, a studenților ce aplicau la școlile cu profil tehnic. Rata absolvirii rămâne, în continuare, modestă, ca să ne comparăm cu țările industrializate.

Tabelul III
Studenții și cadrele didactice de la școlile politehnice (1921-1938)

Anii	Studenți	Absolvenți	Cadre didactice
1921-1922	632	56	-
1925-1926	1.192	164	333
1929-1930	1.694	153	189
1937-1938	2.257	244	232

Sursa: Axenciuc 1992: 463-464.

Următorii miniștri ai instrucțiunii publice care l-au urmau pe Haret, aveau să se inspire din experiența daneză de modernizare și democratizare a sistemului școlar. Cele două personalități erau Nicolae Iorga (1931-1932) și Dimitrie Gusti (1932-1933). „Pornind de la respectiva experiență pozitivă, când ministrul danez Grundvig a reușit să producă efecte pozitive asupra dinamicii societății scandinave prin intermediul ridicării nivelului general de cunoștințe pentru largi categorii sociale, cei doi au încercat să o transpună la condițiile specifice ale României”¹⁸.

În legea pentru modificarea unor articole din Legea învățământului secundar din iulie 1931 Monitorul Oficial: 1931, N. Iorga împarte învățământul secundar în două categorii de școli: gimnaziul de 4 clase care trebuie să dea cultură generală deosebită pentru băieți și fete; liceul cu alți patru ani și cu o bifurcare de studii – literară și științifică – în ultimul an pregătind pentru Universitate. În ce privește Universitatea, ea a rămas, zice Iorga, așa cum a conceput-o legea din 1864, „fără autonomie, dezvoltându-se „anarhic, după hazardul capacităților care se prezenta și a intereselor politice care le înlocuia, în loc de a se forma armonic”¹⁹. Ideea este că regimurile ulterioare au găsit o structură de învățământ solidă în ciuda analfabetismului în continuare ridicat și a numărului modest de români cu studii superioare finisate. Academiceanul Simion Mehedinți găsea lucrurile

¹⁷ Isar Gudín 2004: 201.

¹⁸ Pavelescu 2010: 6.

¹⁹ Iorga 1971: 169.

mult mai optimiste în acest sens, „în ce privește învățământul universitar, socot că pe această treaptă, progresele sunt apreciabile. Atât metoda de cercetare, cât și rezultatele azi sunt în progres față de cele de acum 30-40 de ani²⁰”, afirma savantul pe la 1912.

2. Componenta social-economică și decalajele

În consecință, cu toate progresele incontestabile de dezvoltare și de modernizare optinute și pe alte sfere decât cel tratat în acest material, România nu a reușit să ardă punți în urma statelor din Vest. În continuarea gândului prezentat de Victor Axenciuc, procesul de recuperare a unei părți importante din „retardarea sa seculară, economia românească, în perioada interbelică, se plasa încă pe ultimile locuri pe scara dezvoltării continentului nostru, pe aceeași pe care le ocupa la sfârșitul secolului XIX și pe care se va situa la sfârșitul secolului XX”²¹.

Florin-Marius Pavelescu demonstrează într-un articol de-al său că „între dezvoltarea economică și creșterea gradului de urbanizare, pe de o parte, și sporirea performanțelor sistemului național de educație și formare profesională, pe de altă parte, s-a manifestat o strânsă interdependență. Pe măsură creșterii populației urbane și a sporirii importanței industriei în desfășurarea activității economice, a avut loc o redimensionare a cererii pentru învățământ în noi domenii de activitate și cu deosebire în domeniul învățământului superior și tehnic”²².

Gheorghe Iacob, autorul lucrării *România în epoca modernizării*, sprijină ideea că noi ne-am dezvoltat aproape la fel ca și țările din Vest, numai că de vină ar fi poziția geografică a țării și interesele străine care ne-au împiedicat uneori dezvoltarea. Nu știi cât de fondate sunt acele argumente însă după analiza acetui domeniu important precum educația, observăm că indiferent de dorința și declarațiile liderilor naționali de atunci, evoluția chiar dacă ascendentă a învățământului, în ansamblul său, nu a fost suficientă și nu a reușit să sporească reducerea semnificativă a decalajelor ce despărțeau România de țările dezvoltate. În acest sens, se poate vorbi de rata înaltă a analfabetismului ce plana peste români și la mijlocul anilor 1940. De asemenea, gradul de dezvoltare a învățământului profesional era încă redus în raport cu ansamblul populației școlare și al cerințelor unei economii în care industria și alte ramuri neagricole le revenea un rol tot mai important.

Unul dintre factorii care a acționat ca o frână în dezvoltarea sistemului public de educație și formare profesională a fost lipsa resurselor financiare, apte să determine o îmbunătățire radicală a nivelului științei de carte în cadrul unor largi categorii sociale. „Alocările bugetare pentru acest domeniu de activitate au fost puternic influențate de situația economică

²⁰ Mehedinți 1912: 18.

²¹ Iacob 2013: 122.

²² Pavelescu 2010 : 79.

generală. În consecință, volatilitatea activității economice, concretizată prin alternanța perioadelor de înviorare și de avânt cu cea a crizelor agrare sau industriale, au influențat sensibil numărul și structura elevilor și studenților în cadrul diferitelor forme de învățământ. Din aceste motive, se pot identifica în cadrul evoluției sistemului de învățământ din România cicluri decenale, determinate de situația economică, evoluția cadrului instituțional legislativ al acestui domeniu de activitate, evoluția mediului politic intern sau a situației internaționale”²³.

La fel ca și-n alte domenii ale economiei și vieții sociale, modalitățile practice de organizare și funcționare a sistemului public de educație și implicit contribuția acestuia la creșterea economică au fost puternic influențate de evoluția nelineară a cadrului instituțional în ansamblul său. Spiru Haret a imaginat un sistem de sprijin financiar și material din partea statului, astfel încât educatorilor să li se asigure condiții de viață decente, locuință, accesul la mijloace de transport, pentru a optine stabilitatea cadrelor, mai ales la țară unde era o lipsă mare. Inițiative precum *Casa Școalelor* au fost entuziaste, numai că au întârziat nepermis de mult să fie puse în practică. Evident că perioada aleasă pentru analiza situației din educație nu este una din cele mai liniștite din punct de vedere al evoluțiilor externe. Șocurile celor două războaie mondiale și a consecințelor pe care le-au generat sunt evidente. Apoi faptul că România avea prea mulți țărani pentru a practica o agricultură rațională ca Germania sau Danemarca, nu cred că poate fi atribuită numai educației precare sau numai reformei agrare superficiale. Suntem nevoiți să lucrăm cu realități dureroase deoarece vina aparține, deopotrivă, atât conducătorilor, cât și cetățenilor simpli. Apoi nu lipsa viziunii și al proiectelor de legi a fost problema românilor, ci lipsa banilor alocați și implementarea legii până la capăt. O problemă și a zilelor noastre.

Trebuie să înțelegem că minuni nu au cum să se întâmple în capitalism dacă nu iei în calcul fiecare sector, iar cum țărani erau majoritatea, de ei trebuia să se preocupe statul în primul rând. Putem spune că nu s-a reușit. „Mihail Manoilescu ne-a explicat de ce: Într-o epocă în care dicta marea proprietate rurală cu interesele ei și în care marii agricultori deveneau din ce în ce mai interpretatori capitaliști, conduși exclusiv de ideea beneficiului, era foarte firesc ca atențiunea statului și a elitei naționale să se îndrepte întâi spre perfecționarea tehnică a transporturilor, după aceea a industriei și a comerțului și numai la urmă a agriculturii”²⁴ Or, autorii preocupați de dezvoltarea economică susțin că „rata de creștere economică a României interbelice a fost mai mică decât cea a Europei în ansamblul său”²⁵, iar a Europa a avut o rată de creștere mai mică decât cea mondială.

---

²³ Pavelescu 2010 : 79.

²⁴ Manoilescu 1942: 79.

²⁵ Murgescu 2010: 113.

Venitul național pe cap de locuitor, pentru că în perioada interbelică indicatorul folosit în locul Produsului Intern Brut era Venitul Național, se situa pentru România în jurul sumei de 76 de dolari în anul 1938.

Tabelul IV
Venitul național/ locuitor în România și alte țări europene – 1938
(dolari SUA)

Marea Britanie	378
Germania	338
Danemarca	318
Belgia și Luxemburg	285
Irlanda	248
Franța	237
Cehoslovacia	174
Italia	127
Ungaria	111
Polonia	104
Grecia	80
România	76
Bulgaria	68
Iugoslavia	68
Nivel mediu 20 de țări europene	222

Sursa: Murgescu 2010: 118.

Din ce prezintă în acest tabel autorul²⁶, „rezultatele confirmă amploarea relativ mare a decalajelor față de Europa Apuseană și Centrală²⁷”. România se afla în urma Poloniei și Ungariei, și se plasa pe o poziție relativ bună doar în contextul Europei sud-estice.

În perioada 1900-1939, România a realizat unele acumulări importante de capital uman dacă luăm în considerare progresele alfabetizării în condițiile a două deflagrații mondiale. Cu toate acestea toate datele și argumentele prezentate ne demonstrează că aceste realizări nu au schimbat în mod semnificativ nivelul de trai al românilor. Economia și lipsa banilor a fost mai degrabă, factorii care au sugrumat educația, iar roadele

²⁶ Murgescu 2010: 217.

²⁷ Murgescu 2010: 118.

progreselor în urma legilor lui Haret și predecesorilor săi, aveau să fie culese în perioada postbelică iar reforma impusă în august 1948, sub influența ideologiei marxist-leniniste, relevă că în decursul unei jumătăți de secol au fost realizate o serie de progrese care au influențat în mod pozitiv dezvoltarea de ansamblu a economiei și societății.

BIBLIOGRAFIE

- Axenciuc, Victor (1992). *Evoluția economică a României. Cercetări statistico-istorice. 1859-1947*. București.
- Brudariu, C. (1909). *Învățământul poporului, studiu social*. Iași.
- Haret, Spiru C. (1897). *Cestiuni de învețământ*. București: Institutul de Arte Grafice Carol Gobl.
- Iacob, Gheorghe (2013). *România în epoca modernizării (1859-1939)*. Iași: Editura Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași.
- Iorga, Nicolae (1931). *Credința mea (Cuvântări)*. București.
- Iorga, Nicolae (1971). *Istoria învățământului românesc*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Isar, Nicolae; Gudin, Cristina (2004). *Din istoria politicii școlare românești. Problemele învățământului în dezbaterile Parlamentare (1864-1899)*. București: Editura Universității din București.
- Longinescu, Gheorghe Gh. (1993). Haret și Maiorescu. *Revista Natura*, 2/1933, București, pp. 7.
- Malița, Mircea; Dungaciu, Dan (2014). *Istoria prin ochii diplomatului*. București: Editura RAO.
- Manoilescu, Mihail (1942). *Rostul și destinul burgheziei românești*. București: Editura Cugetarea.
- Mășu, Ștefan (2014). *Puterea economică în istoria lumii*, București: Editura RAO.
- Mehedinți, Simion (1912). *Către noua generație*. București: Editura Minerva.
- Murgescu, Bogdan (2010). *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*. Iași: Polirom.
- Pavelescu, Florin Marius (2010). Particularități și tendințe ale evoluției sistemului educațional al României în prima jumătate al secolului XX. *Seria Probleme economice*, Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Centrul de Informare și Documentare Economică, pp. 73.
- Popescu Teușan, Ilie (1971). din prefață la cartea, Iorga Nicolae, *Istoria învățământului românesc*. București Editura Didactică și Pedagogică.
- Stoenescu, Alex Mihai (1999). *Istoria loviturilor de stat în România, 1821-1999*, Vol. 2, *Eșecul democrației române*. București: Editura RAO.